

Література:

1. Кирсанова Т.А. Экологический контроллинг – инструмент экоманеджмента / Кирсанова Т.А., Кирсанова Е.В., Лукьянихин В.А. / Под ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: Изд-во “Козацький вал”. – 2004. – 222 с.
2. Экологический учет и аудит: Сб. статей. – М., 1997.
3. Садеков А.А. Механизмы эколого-экономического управления предприятием: [Монография] / А.А. Садеков. – Донецк, 2002. – 310 с.

*Валентина Олійничук, к.е.н., доцент
Чортківський інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ
м Чортків, Україна*

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І ЇХ ВПЛИВ НА МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Інформація відіграє важливу роль у наданні відомостей для прийняття управлінських рішень і є одним із факторів, які забезпечують підвищення ефективності управлінської діяльності. Крім того, інформація стає причиною вибору підприємством певної стратегії діяльності, яка забезпечує досягнення поставленої мети. Тому для отримання більш ефективних механізмів прийняття управлінських рішень важливу роль відіграє якість інформації, одержаної користувачами.

Якісні характеристики облікової інформації зумовлюють її корисність для прийняття рішень різними групами користувачів. Виходячи із цього, слід погодитися з думкою економістів відносно того, що якісні характеристики є стандартами оцінки й “атрибути” облікової інформації, які мають тенденцію підвищувати її корисність [1, 5, 6].

Згідно з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (МСБО) якісні характеристики фінансових звітів є рисами, притаманними звітам, завдяки яким інформація, викладена у фінансових звітах, буде корисною для користувачів.

В економічній літературі авторами описуються різноманітні вимоги щодо якості облікової інформації [1-7, 10-12].

В Україні якісні характеристики фінансової звітності були сформульовані і законодавчо закріплені з прийняттям П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, в якому перелічені лише вимоги до якості інформації, що наводиться у фінансовій звітності, без їх відповідного визначення і тлумачення, а тому дане дослідження є актуальним.

Вимогу відносно того, щоб інформація була дохідливою, можна сформулювати як зрозумілість інформації для користувача, який має певний рівень знань.

Зрозуміла інформація розрахована на її однозначне трактування користувачами за умови, що вони володіють достатніми знаннями і зацікавлені у сприйманні цієї інформації. Однак будь-яка істотна інформація не повинна виключатися з фінансових звітів на підставі припущення, що деяким користувачам буде складно її зрозуміти.

Наступною якісною характеристикою інформації є її доречність. Інформація вважається доречною, якщо вона стосується справи, впливає на економічні рішення користувачів і допомагає їм оцінювати минулі, теперішні і майбутні події, підтверджувати або коригувати минулі оцінки [1, 56].

Слід зазначити, що вимога суттєвості інформації відноситься до рангу принципів підготовки фінансової звітності, натомість як у вітчизняному обліку ця вимога не виділена ні у складі якісних характеристик фінансової звітності, ні у складі принципів підготовки фінансової звітності. В П(С)БО 1 подається лише визначення терміна “суттєва інформація” – це “інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності” [9].

Вимога суттєвості є основною складовою вимоги доречності. Інформація вважається суттєвою, якщо її відсутність чи неправильна оцінка можуть вплинути на економічні рішення користувачів; суттєвість залежить від обсягу статті і помилки, припущеної за певних обставин у зв'язку з пропуском або неправильним відображенням [5, 28]. Це важлива вимога до інформації, якою не варто нехтувати. Вона має місце у разі прийняття рішення про розкриття фактів господарського життя у такій формі, в якій вони були б корисними для користувачів при дотриманні вимоги ефективності одержання інформації.

Своєчасність інформації означає, що вся значима інформація повинна бути своєчасно включена до фінансового звіту, інакше вона не відображатиме реального стану речей.

До критеріїв доречності інформації слід також віднести цінність її для прогнозування. Прогностична цінність означає, що інформація має бути достатньо надійною підставою для оцінки майбутніх перспектив роботи підприємства з позицій інтересів користувачів і правильності (підтвердження або коригування) раніше зроблених прогнозів відносно показників звітного періоду.

Інформація є доречною, якщо вона – суттєва і своєчасна для користувачів та забезпечує прийняття економічно обґрунтованих рішень [7, 50].

Наступною якісною характеристикою інформації є її достовірність (надійність). Інформація є достовірною, якщо вона не містить суттєвих помилок і необ'єктивних суджень чи пристрасних оцінок і правдиво відображає господарську діяльність. На достовірність інформації впливають

правдивість, повнота, об'єктивність (нейтральність), а також превалювання економічного змісту над юридичною формою. При цьому повинна виконуватися вимога ефективності одержання інформації.

Правдивість означає забезпечення достовірного уявлення про діяльність підприємства та полягає в тому, що фінансова звітність має правдиво відображати всі операції та інші події, результатом яких є зміна елементів звітних форм, які відповідають критеріям визнання.

Однією з вимог достовірності інформації є її повнота. Інформація у фінансових звітах має бути повною в межах суттєвості і витрат, пов'язаних з її одержанням.

Нейтральність інформації означає, що вона не повинна надаватися вибірково, містити пристрасні оцінки з метою досягнення наперед визначеного результату. На нашу думку має бути нейтральний підхід до визначення сум доходів і витрат звітного періоду, до визнання та оцінки активів і зобов'язань, а також визначення потенційної ринкової вартості суб'єкта господарювання.

Вимога превалювання сутності над формою полягає в тому, що облік операцій і відображення їх у звітності слід здійснювати відповідно до їх економічної сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

Превалювання економічного змісту над формою віднесено П(С)БО 1 до принципів підготовки фінансової звітності, а не до якісних характеристик інформації. У той же час, в національних стандартах інших країн, вимога превалювання сутності над формою виділяється у складі якісних характеристик облікової інформації.

У складі вимог до якості інформації слід виділити принцип обачності як складову якісних характеристик або як критерій достовірності інформації. Концептуальні основи розглядають обачність як якісну характеристику, пояснюючи її застосування і зміст так: особи, які складають фінансові звіти, повинні враховувати невизначеність, що неминуче супроводжує багато подій та обставин, таких як погашення дебіторської заборгованості, ймовірний строк експлуатації машин та обладнання і кількість можливих претензій щодо гарантій. Обачність – це дотримання певної обережності при формуванні судження, необхідного при оцінці за умов непевності, у такий спосіб, щоб активи або дохід не були завищеними, а зобов'язання чи витрати – заниженими [2, 55].

Відповідно до Закону України про бухгалтерський облік “обачність – застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки обов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства” [8].

Майже аналогічне визначення цього принципу подано в П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, де знову-таки обумовлено, що цей принцип застосовується у бухгалтерському обліку [9], натомість ігноруючи назву самого стандарту.

Наведені визначення принципу обачності спрямовані на встановлення інформаційної цінності фінансової звітності, яка полягає в прогнозованості, що досягається за допомогою оцінки її елементів у такий спосіб, щоб забезпечити зі ставність мабутьніх сум погашення зобов'язань за рахунок реальної вартості утримуваних активів, а також для оцінки доходів і витрат звітного періоду, що беруть участь у розрахунку звітних фінансових результатів.

Формування корисної інформації із дотриманням встановлених принципів фінансової звітності під впливом принципу обачності дає змогу встановити межі застосування суб'єктивних суджень і розрахунків у процесі оцінки та визначення окремих її елементів, що сприяє прийняттю відповідних управлінських рішень.

Не можна недооцінювати вимогу ефективності інформації (співвідношення витрат і вигід від одержання інформації), яка відсутня в українському законодавстві.

Вимога ефективності передбачає, що вигоди зовнішніх користувачів від одержання інформації повинні перевищувати затрати на її отримання. Однак вигоди користувачів важко представити у кількісному виразі.

У П(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” зафіксовано вимогу повноти відображення всіх фактів господарської діяльності, але при цьому відсутня вимога суттєвості й не обумовлюються затрати на одержання інформації. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне законодавче закріплення таких якісних характеристик інформації, як суттєвість і ефективність.

Останньою якісною характеристикою інформації є її зіставність.

Зіставність характеризує можливість користувачів порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди і фінансові звіти різних підприємств. Її передумовою є наявність відповідної інформації за попередні періоди, надання інформації про облікову політику підприємства та її зміни. Вона досягається відносною стабільністю облікової політики підприємства, тобто незмінністю без крайньої потреби, а також послідовністю її застосування [7, 52].

При дотриманні якісних характеристик інформації необхідне їх оптимальне поєднання, що залежить від професіоналізму бухгалтера (наприклад, дотримання вимоги доречності може суперечити вимозі достовірності або принципу обачності). У зв'язку з чим важливим є збалансованість якісних характеристик.

Таким чином, якісні характеристики облікової інформації визначають корисність даних фінансової звітності для користувачів. У цілому виконання всіх вимог до якості облікової інформації має дати в результаті правдивий, повний і корисний звіт про діяльність підприємства, адже головною вимогою до якості інформації є вимога про те, щоб вона задовольняла користувачів інформації. Система інформаційного забезпечення підприємства повинна бути націлена не лише на внутрішнє використання і при-

йняття управлінських рішень, але й на задоволення інтересів зовнішніх користувачів інформації.

Література:

1. Буфатіна І.В. Інформаційні та методологічні засади формування і аналізу фінансових звітів підприємств: Дис. канд. екон.наук: 08.06.04. – К., 2002. – 213с
2. Соколов Я.В., Бычкова С.М. Принцип осмотрительности (консерватизма) в бухгалтерском учете // Бухгалтерский учет. – 1999. – №5. – С.54-59
3. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: история и современность. – Т.1. Принципы и концепции бухгалтерського учета. – Уфа, 2000. – 213с.
4. Палий В.Ф. Международные стандарты финансовой отчетности. – М., 2003. – 456с.
5. Суворова А.В. Особенности принципов учета и основные характеристики финансовой отчетности, составленной по МСФО // Международный бухгалтерський учет. – 2006. – № 10 (94). – С. 26-37
6. Хомин П.Я. Облікове забезпечення звітності сільськогосподарських підприємств. (Методологія і методика). – Тернопіль, 2001. – 453с.
7. Хорин А.Н. Принципы формирования бухгалтерской отчетности // Бухгалтерский учет. – 2006. – №23. – С. 50-52
8. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.99р. №996 із змінами та доповненнями.
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. № 87, із змінами та доповненнями.
10. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: Практ. посібник. – К., 2004. – 880с.
11. Іонін Є. Проблеми впровадження в Україні міжнародних стандартів розкриття інформації (IOSCO): аналітичні аспекти //Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 4. – С. 24-34.
12. Мовчарено В.В. Проблеми використання фінансової звітності в аналізі // Проблеми трансформування ринкової економіки: Міжвідомчий наук. зб. Спецвипуск. Трансформація курсу “Економічний аналіз діяльності підприємства”. – К., 2002. – С 369-377.